
УДК 811.161.2'38

Пилип Селігей

м. Київ

ТИПИ БАГАТОСЛІВ'Я В НАУКОВИХ ТЕКСТАХ

На основі українськомовних наукових текстів систематизовано й проаналізовано різновиди багатослів'я. Виявлено причини його появи, наведено міркування на користь його комунікативної недоцільності.

Ключові слова: багатослів'я, семантична надлишковість, тавтологія, плеоназм, науковий стиль, науковий текст, стильова помилка.

З огляду на асиметрію мовного знака між формою та змістом мовлення немає жорсткої, однозначної відповідності. Кількість знаків і кількість інформації в тексті не завжди співмірні. Якщо зміст переважає форму, маємо семантичну економію (еліпсис), якщо форма переважає зміст — семантичну надлишковість (багатослів'я). Останній випадок означає, що в плані форми є кілька елементів, які дублюють зміст один одного частково (*головний пріоритет, період часу*) чи повністю (*порівняльно-зіставний*), або ж заступають коротший елемент із тим самим змістом (*набувати білого кольору замість білішати*).

Багатослів'я виникає внаслідок невміння чи небажання висловлюватися стисло. Воно суперечить закону мовленнєвої економії й протистоїть стислості як важливій і бажаній комунікативній якості. Є всі підстави вважати його стильовою помилкою¹.

Багатослів'я трапляється в усіх мовних стилях, причому з досить давніх часів. Це засвідчують прислів'я народів

---

¹ Крім випадків, коли багатослів'я комунікативно виправдане. У художній літературі надлишком слів можна посилювати виразність і переконливість твору, створювати пафос або ритм (плеоназм як фігура мовлення).

різних континентів і культур: *багато говорено, та мало сказано* (укр.) [18: 284], *слів густо, у словах пусто* (грец.) [5: 130], *що менше глузду, то більше слів* (норв.) [15: 110], *багато слів — ще не Коран* (сомалі) [19: 28], *зайва вода розмиває землю, багатослів'я руйнує світ* (перс.) [17: 166], *від переїдання болить живіт, від багатослів'я — голова* (груз.) [6: 137], *хай збереже нас Аллах від нестачі харчів і надлишку слів* (тур.) [16: 380]. Як бачимо, осуд марнослів'я — свого роду «паремійна універсалія».

На те, що надмір слів іще не робить текст інтелектуально цінним, не раз указували філософи, письменники й науковці минулого: «Багатослів'я зовсім не є показником розумної думки» (Фалес) [цит. за 14: 36]; «Велемовність властива людському недоумству. Усі ті промови й листи, в яких більше слів, ніж думок, виказують людину тупу» (О.П. Сумароков) [23: 370]; «Мислення й мовлення не збігаються. Говорити — ще не означає мислити» (С.Л. Рубінштейн) [21: 280].

Семантичне поле «багатослів'я» представлене різними частинами мови й багатьма синонімами. Пряма назва *багатослів'я* (друс. *мъного-словие*, біл. *шматслоўнасць*, пол. *wielosłowność*) є словотвірною калькою дгр. $\rho\omicron\lambda\lambda\omicron\upsilon\gamma\acute{\iota}\alpha$. Метафорична ж лексика, що виникла у європейських мовах, зводиться переважно до образів «потік води» (1) та «блукання манівцями» (2):

1. лат. *abundāns* «багатослівний» ← «повноводний», *prolixus* «тс.» ← *liqueo* «бути текучим», *redundo* «багатословлю» ← «розливаюся», *superfluo* «тс.» ← «ллюся через край»; фр. *délayer* «багатословити» ← «розріджувати», *remplissage* «багатослів'я» ← *remplir* «заливати»; нім. *Wortschwall* «словопотік» ← *Wort* «слово» і *Schwall* «потік, хвиля, наплив»; англ. *logorrhea* «мовленнєве нетримання» ← дгр. $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ «слово» і $\rho\acute{\epsilon}\omicron$ «течу», *wash* «багатослів'я» ← «миття»; укр. *водолієство*, *водянистий текст*, *море слів*, *переливати з пухого в порожнє*; пол. *rozlewny* «багатослівний» ← «повноводний», *wylewny* «тс.» ← *wylewać* «виходити з берегів», *slowolejstwo* «багатослів'я» ← *lać*, *leje* «лити, ллю», болг. *разлятост* «тс.» ← *разлят* «розлитий»;

2. дгр. $\rho\acute{\epsilon}\mu\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$ «промовляю розпливчасто» ← «блукую», $\rho\epsilon\rho\iota\lambda\epsilon\gamma\acute{\iota}\varsigma$ «багатослів'я» — букв. «навколослів'я»; лат. *circumdūco* «велемовствую» ← «воджу колом»; фр. *circuit* «марнослів'я» ← «обхід, об'їзд», *circonlocution* «багатослів'я» — букв. «навкологоріння»; англ. *circumbendibus* «багатослів'я» ← «кружний шлях»; укр. *словоблуддя*.

Хоч багатослів'я — явище давнє й поширене, в мовознавстві до добре вивчених воно не належить. Ним більше цікавилися творці риторичних посібників. Основні види багатослів'я виділив іще Марк Фабій Квінтіліан у своєму «Повчанні оратору» (опубл. близько 95 р.): «У своїй пристрасті до слів ми всіляко обминаємо те, що можна сказати прямо; повторюємо те, що досить сказати один раз; те, що ясно виражається одним словом, захаращуємо безліччю, і часто віддаємо перевагу непевним натякам перед відкритою мовою...» [9: 34–35].

В українськомовних наукових текстах, які є об'єктом нашого дослідження, подибуємо всі перелічені види багатослів'я, а також лексичні надлишки, зумовлені належністю мовлення до власне наукової царини. Різноманітні вияви багатослів'я систематизуємо так:

1. Кількаслів'я² — уживання кількох слів замість одного.
2. Навколослів'я³ — уживання описових зворотів або визначень замість прямих назв.
3. Зайвослів'я⁴ — уживання непотрібних або необов'язкових слів, зокрема:
  - 3.1. «універсальних» термінів,
  - 3.2. штампів.
4. Словоповтори (тавтології) — невиправдані повтори в одному реченні:
  - 4.1. того самого слова,
  - 4.2. спільнокореневого слова,
  - 4.3. того самого змісту іншим словом,
  - 4.4. того самого змісту іншими словами.

1. Кількаслів'я. Предмет, ознака, дія чи ситуація, які можна виразити одним точним словом, виражають двома, трьома й більше словами:

Формування організаційної культури справляє позитивний вплив на ефективність (= поліпшує) *управління персоналом підприємства* (Харчишина 150).

Депонуляція, що досягає значних розмірів, беззаперечно негативно позначається на можливості сталого (= перешкоджає) *розвитку Української держави* (Рингач 141).

Під системою розуміють сукупність елементів, що перебувають у відношеннях і зв'язках між собою і (= взаємопов'язаних елементів, що) *утворюють певну цілісність, єдність* (Драбик 245).

Аналіз наукових поглядів на явище фінансової реструктуризації показує, що в цілому підходить до визначення поняття фінансової реструктуризації характеризуються різноманіттям (= це поняття визначають по-різному) (Базилінська 19).

Серед сталих словосполучень, якими надуживають у наукових текстах і які зазвичай можна рівноцінно замінити однослівними відповідниками: *значна кількість* (*чимало, багато*), *незначна кількість* (*обмаль*), *у більшості випадків* (*здебільшого, переважно*), *у протилежному випадку* (*інакше*), *у даному випадку* (*тут*), *на даний момент* (*натепер*), *на сьогоднішній день* (*нині, тепер, сьогодні*), *у найближчому майбутньому* (*невдовзі, незабаром*), *до останнього часу* (*донедавна*), *кількісний склад* (*кількість*), *науковий співробітник* (*науковець*), *складова частина* (*складник*), *основні положення* (*засади*), *підростаюче покоління* (*підлітки*), *особи чоловічої статі* (*чоловіки*), *мешканці сільської місцевості* (*селяни*), *складні погодні*

² Термін хоч і новий, але відповідає усталеному словотвірному типу (пор. *гострослів'я, лихослів'я, марнослів'я, пустослів'я, славослів'я*). Слово вживають у художній літературі: «Інколи він цікавився моїми особистими справами, але з настільки неприсутнім виразом обличчя, що нічого іншого, як банальне кількаслів'я у відповідь говорити не випадало» (Криштопа 75).

³ Калька з др. *περίλεξις*.

⁴ Калька з др. *περίσολογία*; термін уживають у науково-популярній літературі: «Основна ознака псевдоділового мовлення — зайвослів'я, що розбавляє фрази водою непотрібних слів» [24: 123].

умови (негода), набути характеру (статі), збільшити в три рази (по-троїти), розділити на дві половини (розполовинити) тощо.

У текстах із конкретних наук — свої вияви кільकाслів'я. Лікарі, наприклад, послуговуються термінологічними кліше *грудна дитина, поганий стан здоров'я, надавати медичну допомогу, вести малорухомий спосіб життя*, хоч у багатьох контекстах натомість можна вжити коротші *немовля, нездужання, лікувати, мало рухатися*.

Виявом кількаслів'я є й необмежений ужиток розщеплених присудків. Про них багато й критично писали інші стилезнавці. Ми звернемо увагу лише на те, що в науковому жаргоні трапляються не тільки дво-, а й трикомпонентні сполуки. Коли автор, що захоплюється розщепленими присудками, вставляє до їхнього складу означення, нерідко виявляється, що за змістом трислівний новотвір відповідає одному-єдиному дієслову:

Англійська мова посідає домінуючу позицію (= переважає) у навчальних програмах початкових шкіл (Заблюцька 70).

Загартовуючі процедури регулярно виконує (= загартовується) дуже незначна частина студентів — 6,4% (Савчук 26).

Результати наших досліджень показали, що таурин справляє стимулюючий вплив на (= стимулює) гістамінову шлункову секрецію (Грінченко, Гушинець, Янчук 143–144)

Поширення розщеплених присудків пояснюють тим, що вони допомагають точніше висловити відтінки думки, зокрема частково предметити дію, подати її не як однократну, а як багатократну, і навіть як стан. А також тим, що не всі розщеплені присудки можна рівноцінно замінити однослівними відповідниками: одні відповідники неточні (*проводити операцію — оперувати, вести перемовини — перемовлятися*), другі неузвичаєні (*робити висновок — висновувати*), треті ще не створено (*брати участь, віддавати перевагу*).

Щодо розщеплених присудків А.П. Коваль свого часу зауважувала: «Бувають випадки, коли в діловій, науковій мові є потреба так передавати думку, але перетворювати цю конструкцію у єдино можливу для наукового і ділового викладу — це значить свідомо збіднювати мову» [11: 63]. З наших спостережень випливає, що переваги розщеплених присудків навряд чи компенсують стильові втрати, до яких вони призводять: подовження фраз, засушено-громіздкий виклад, труднощі сприйняття (дію, позначену розчленовано, уявити важче, ніж позначену нерозривно й стисло). Одне слово, розщеплені присудки — не є прикладом того аналітизму, в якому проявляється історичне вдосконалення мови.

Неоднозначно до розщеплених присудків ставляться й зарубіжні колеги. Відомий французький стилезнавець Р. Жеоржін стверджував, що іменниково-дієслівні звороти (*apporter de modification, donner connaissance, faire l'acquisition*) доречні в діловій мові, а в інших стилях краще вживати їх однослівні синоніми (*modifier, informer, acheter*) [27: 33–35]. Нормативний словник польської мови радить уникати аналітичних

зворотів на кшталт *przeprowadzać obserwacje, wykonywać analizę sytuacji, podejmować energiczne kroki zmierzające w kierunku* [30: 1755]. А словник із культури російської мови взагалі констатує, що вживання розщеплених присудків у будь-якому стилі, крім офіційно-ділового, є стильовою помилкою [4: 546].

2. Навколослів'я полягає в тому, що предмет описують, але прямо не називають, хоч у мові існує його точна й узвичаєна назва. Звісно, такі описування можуть бути стилістично мотивованими, наприклад, у випадку перифраз, що їх використовують для врізноманітнення викладу (*Донецьк — місто троянд, Львів — український П'ємонт*), з евфемістичних міркувань (*масове звільнення — оптимізація кадрової структури підприємства*) або задля створення комічного ефекту (*спати — відпрацювати взаємодію щоки з подушкою*).

На відміну від перифраз навколослів'я не є стилістично виправданими — обидва явища слід чітко розрізняти. На цьому наполягав Квінтіліан: якщо «словесний обхід» слугує цілям краси чи милозвучності, то це перифраза; якщо ж він перешкоджає спілкуванню, то перед нами зайве багатослів'я — перисологія (*περισολογία*, від *περισολόγος* «балакучий») [1: 224–225].

У науковому жаргоні навколослів'я штучно розтягує текст і ускладнює його зрозуміння: замість *поняття — концептуально оформлене уявлення*, замість *визначення — дефінітивна окресленість понять*, замість *перешкоджати — призводити до дисфункціональних наслідків*. Любителі навколослів'я, образно кажучи, їдуть у Полтаву через Варшаву або ж уподібнюються до дивака, який замість почухати потилицю рукою, силкується зробити це п'яткою:

Підставою для вивчення та дослідження аспектів сталості сільськогосподарського розвитку як похідної від ефективності виступає насамперед об'єктивна закономірність оцінки як сталості, так і ефективності, на умовах розчленування цілого на складові. Водночас обидві категорії вивчаються в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин (Шаціло 353).

Тут, крім навколослів'я (виділені фрази відповідають поняттям *аналіз і синтез*), бачимо й інші надмірності: непотрібний повтор синонімів (*вивчення, дослідження*), недоречно вжита «універсальна» лексика (*аспект, закономірність, категорія, оцінка, розвиток*). Усе це неабияк обтяжує виклад. Щоб зрозуміти, треба вдумуватися, розкласти речення на частини й навіть самому перебудувати їх. А раціональне зерно тут — два простих судження: *Сталість розвитку сільського господарства залежить від його ефективності; Обидві ці категорії ми вивчаємо методами аналізу й синтезу*.

Ще Аристотель у своїй «Риториці» відзначав, що словесні довгоги з'являються тоді, коли замість однослівних назв уживають їхні визначення [2: 136]:

Скупність методів дослідження (= методологія) має забезпечити: репрезентативність і валідність масиву первинної інформації... (Соценко 53).

Вірші цього періоду відтворюють **внутрішній душевний стан** (= настрій) поета, стан самотності (Чеботарьова 233).

Додатковим чинником **зниження вартості національної валюти** (= девальвації) було надання в ті часи емісійних кредитів за пільговими відсотковими ставками, які були значно нижчими, ніж рівень інфляції (Банківська справа 197).

Проведемо стилістичний експеримент. Візьмімо банальну фразу *мова — найважливіший засіб людського спілкування* й спробуємо виразити її описово. При цьому кожне слово замінимо кількома іншими словами, які разом передають його значення, але не містять додаткових корисних відомостей. **Що ж виходить? Система звукових, лексичних і граматичних засобів для об'єктивації свідомості — це найбільш важливий спосіб дії, який забезпечує притаманні людям взаємні зв'язки.** Зміст першої фрази в другій ніби й зберігається, але вловлюється не відразу, до того ж дещо розмито й туманно.

Далі спробуємо проробити ту саму операцію тепер уже з другою фразою:

Цілісна єдність закономірно розташованих і взаємопов'язаних частин, яка складається зі сприйманих слухом коливальних рухів частин повітря, сукупності слів та елементів формального ладу і має на меті виявлення у зовнішньому проявленні людської здатності до відображення дійсності в психіці за допомогою мислення, емоцій та волі, є більш за інших важливою системою проявлення енергії та діяльності, що застосовується для наближення до позитивних результатів в обопільній для сторін системі зносин між живими істотами, які мають дар мислення та здатність створювати знаряддя праці.

Як бачимо, в результаті текст розтягнувся в кільканадцять разів, а зміст лишився тим самим — ставши тільки остаточно незрозумілим. Можна ручитися, що жодна нормальна людина не збагне цієї багатослівної абракадабри, якщо тільки не знатиме в який химерний спосіб її утворено. А тим часом для наукового жаргону такі тарабарські фрази зовсім не є чимось незвичайним.

3. Зайвослів'я. Ідеться про випадки, коли вжиті слова не додають нового чи потрібного змісту, бо відповідна інформація входить до семантики сусідніх слів або ж логічно впливає з контексту як сама собою зрозуміла. Такі слова можна безболісно усунути:

*Ефективність **результатів проведеного** анкетування значною мірою залежить від **рівня** розроблення самих анкет* (Корінев, Кірик 18) → *Ефективність анкетування значною мірою залежить від розробленості самих анкет.*

*Розвиток **галузі** садівництва в Україні **залишається нереалізованим** з причин довготривалого і млявого формування внутрішнього ринку плодоягідної продукції* (Рудьєв 62) → *Садівництво в Україні не розвивається з причин ...*

***На практиці** часто **трапляються випадки**, коли інтегратор не дотримується правових норм діяльності підприємств...* (Сава 21) → *Інтегратор часто не дотримується...*

*Сучасний вищий навчальний заклад (ВНЗ) являє собою складний навчально-науковий комплекс, **який характеризується наявністю** великої кількості різнопланових інформаційних зв'язків* (Данилюк, Ященко 224) → *... комплекс із багатьма різноплановими інформаційними зв'язками.*

Брак звички вдумуватись у значення слів і пильнувати контекст може призводити до комічних ефектів. Ось приклад оксиморона, що виник не як фігура мови, а через недогляд:

До етнічних груп з невизначеним статусом слід віднести кримських татар, гагаузів, караїмів, кримчаків (їх бажано вважати корінними народами, враховуючи відсутність наявності держави поза межами України) (Волинець 173–174).

3.1. У науковому жаргоні зловживають універсальною лексикою — загальнонауковими та методологічними термінами, назвами категорій і родових понять (*кількість, операція, питання, причина, проблема, процес, розвиток, стан, ступінь, тенденція, умова, функція, чинник*). Аналіз контексту засвідчує, що поява цих слів нерідко впливає не стільки з потреби точно передати ідею та зміст розвідки, скільки з прагнення штучно нашпиговувати виклад «ученими» термінами. Схоже, в такий сумнівний спосіб автори сподіваються «підвищити» теоретичну значущість своєї праці:

...Основною причиною виникнення труднощів при проведенні роботи зі словником є відсутність або недостатній рівень вмінь і навичок користування ним (Киркилици 143) → Роботи зі словником перешкоджає головно відсутність...

А це стає суттєвим гальмівним чинником на шляху будь-яких суспільних перетворень (Малес 87) → А це суттєво гальмує будь-які суспільні перетворення.

Українське село перебуває у стані трансформації, яка зумовлена розвитком нових технологій в сільськогосподарському виробництві (Кришеник 158) → Українське село перетворюється під впливом нових технологій...

Під системою управління ліквідністю банку будемо розуміти структурно-функціональну цілісність, що постійно перебуває у процесі розвитку, необхідність якої викликано впливом внутрішніх та зовнішніх факторів (Криклій, Ребрик 11) → ... що постійно розвивається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Визначено структурно-сміслові характеристики навчальних текстів, що здійснюють позитивний вплив на перебіг основних операцій розуміння тексту (Кириченко 3) → ...текстів, що полегшують розуміння тексту.

Цей тип багатослів'я представлений і вже згадуваними тричленними розщепленими присудками із зайвим терміном:

Випишіть слова, що виконують функцію вираження емоційної напруги (Алексєєва 15) → ... що виражають емоційну напругу.

Мета статті — зробити зіставний аналіз словотвірного потенціалу соматизму «голова» (Левун, Степаненко 217) → ...зіставити словотвірний потенціал...

Через зловживання загальнонауковими термінами їхня семантика зневиразнюється, стає менш визначеною, позбавляється специфічних відтінків.

3.2. Зазвичай вважають, що мовні штампи, або стереотипи, (*вирішувати питання, докласти зусиль, забезпечити реалізацію, здійснити комплекс заходів, проводити роботу, розв'язувати завдання*) побутують переважно в офіційно-ділових паперах. Утім, вони не рідкість і в наукових текстах, надто в науковому жаргоні. Складається враження, що деякі вчені настільки призвичаїлися до канцелярських зворотів, що, вдаючись до них, не відчувають жодної стильової невідповідності. Попри це вжиток канцеляризмів у науковому мовленні слід і далі вважати

помилкою — не лише чужостильовим украленням, а й виявом багатослів'я. Бо їх неважко замінити одним словом або й зовсім усунути без істотних змістових утрат:

Науковцями фахових інститутів проведено роботу по створенню електроогорожі з регульованим загінним утриманням овець (Коломієць С. М. 122) → Науковці фахових інститутів створили електроогорожі...

Без розвитку індустріального птахівництва на базі власного кормовиробництва практично неможливо вирішити завдання забезпечення зростання виробництва м'яса птиці на одну людину (Кравченко 250) → ...неможливо збільшити виробництво м'яса...

Через відсутність санітарної обробки контингентів, котрі направлялись на Донбас, часто мали місце випадки поширення інфекційних хвороб (Гаврилов 75) → ...часто поширювались інфекційні хвороби.

Свою участь у копенгагенських переговорах німці спробували використати для остаточного вирішення питання про повне вигнання голландців з Балтики (Подольак 19) → ...спробували використати, щоб повністю вигнати голландців...

Відомо, що штампи були вельми властиві тоталітарній новомові — як надійний засіб привнести в мовлення надмірну узагальненість, змістову невизначеність. У науковому жаргоні семантично збіднені штампи теж допомагають «розмити» зміст повідомлення, зробити думку туманною й неконкретною:

Зважаючи на вищевикладене, необхідно звернути увагу на ініційовані на початку 2004 р. державними структурами кроки в напрямку активізації зусиль із прискорення економічного росту національної економіки саме за рахунок інноваційного компонента (Гончарова 13).

Стислість, точність і визначеність для наукового мовлення є комунікативними нормами. І якщо керуватися ними, речення слід було б написати приблизно так: *Зважаючи на це, звернімо увагу, що державні структури на початку 2004 р. ініціювали зростання національної економіки саме за рахунок інновацій.* Однак у такій редакції теза викликає небезпідставні сумніви: чи справді в українську економіку впроваджено інновації і чи справді вона почала зростати? По суті, канцелярський штамп створив у реченні «інформаційний шум», чим допоміг видати бажане за дійсне.

Штампи призводять до того, що в реченні штучно зростає кількість слів, а кількість корисної інформації нітрохи не збільшується, бо йдеться про банальні, самоочевидні речі. Ясно, що для наукового тексту це абсолютно неприпустимо. До таких затертих штампів належить, приміром, зворот *реалізація завдань*:

Реалізація завдань, пов'язаних з підвищенням якості сучасної фізичної освіти, значною мірою визначається рівнем фахової підготовки вчителя фізики (Бойко А.О. 165) → Якість сучасної фізичної освіти значною мірою залежить від підготовки вчителів фізики.

Реалізація завдань безпосереднього надання бібліотечних послуг потребуватиме для свого вирішення підготовки менеджерів інформаційного обслуговування (Дурєєва 173) → Бібліотекам потрібні менеджери інформаційного обслуговування.

Реалізація завдань удосконалення освіти у вищому навчальному закладі потребує впровадження інтерактивних методів навчання на всіх етапах навчального процесу (Головачук 386) → Щоб удосконалити вищу освіту, потрібно впроваджувати інтерактивні методи на всіх етапах навчання.

Штампи не тільки збільшують обсяг тексту, а й знеособлюють, «за-сушують» наукове мовлення, позбавляють його дієвості, знижують вплив на читача, лишають враження пустопорожнього словоблудства.

4. Словоповтори (тавтології). За традицією про тавтології пишуть більше, ніж про інші різновиди багатослів'я. Утім, якщо переглянути літературу зі стилістики та культури мови, можна бачити, що скрізь наводять, по суті, ті самі приклади. Аналіз наукових текстів виявляє чимало нових випадків тавтології і засвідчує, що це явище значно поширеніше, ніж ми досі собі уявляли.

4.1. У науковому тексті, як і в офіційно-діловому, автор може цілеспрямовано повторювати раз у раз певний термін, бажаючи досягти точності, уникнути різночитань і кривотлумачень. Якщо ж повтори — наслідок мовного недбальства, вони, безперечно, є стильовою вадою. Зазвичай такі повтори виникають, коли автор не вміє послуговатися займенниками та синонімами, не бажає шукати стисліші способи викладу:

Залучення та використання сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій в процесі навчального процесу має як позитивні, так і негативні наслідки (Бриндак 56).

Узагальнено підходи до аналізу сутності банківської системи з використанням теорії систем, що дало змогу охарактеризувати банківську систему як велику динамічну цілеспрямовану відкриту систему (Затварська 5).

Розвиток цілісної системи науково-методичної роботи в школі з метою підвищення її ефективності повинен здійснюватись відповідно до низки важливих вимог. Ці вимоги-принципи науково-методичної роботи в школі впливають із об'єктивних закономірностей науково-методичної роботи як особливого різновиду процесу навчання, а також з аналізу масового й особливо передового досвіду процесу організації науково-методичної роботи в реальних школах (Жерносок 17).

4.2. Інший різновид тавтології — мимовільний ужиток в одному реченні однокореневих слів (*наблизитися ближче, організувати організацію, повністю заповнити*), що теж не рідкість у наукових текстах:

Противопозначеннями за психофізіологічними показниками є: невірноваженість, слабка нервова система, низька стресостійкість, неухважність, низький рівень самоконтролю (Солдатов 227).

Після зазначеної терапії значно збільшилось абсолютне кількісне значення інших показників клітинного імунітету (Москалюк 20).

Але якщо робота з розробки та виробництва виконується різними підрядниками, виникають проблеми щодо вироблення і захисту прав власності в частині нових ідей... (Мунтян 114).

Досить-таки химерний вигляд мають речення, в яких супровідна дія позначена тим самим дієсловом, що й основна:

Намагаючись розширити можливості українського поетичного слова, перекладач намагається точно відтворювати синтаксичну та образну структуру оригіналу... (Якимчук 266).

Кримінологія, досліджуючи особистість злочинця, у цьому випадку неповнолітнього, досліджує його деліквентну, девіантну або кримінальну поведінку... (Давидава 131).

Серед особливо частотних — і не лише в наукових творах — тавтологічних словосполучень такого гатунку: *відшкодувати шкоду* (правильно: *відшкодувати збитки* або *компенсувати шкоду*), *внести внесок* (зробити внесок), *забезпечити безпеку* (*гарантувати безпеку*, а краще *убезпечити*), *корисне використання* (*корисне застосування* або *вигідне використання*), *лікуючий лікар* (*лікар-опікун*, *лікар-доглядач*), *широко поширений* (*значно поширений*). Тавтологічним слід визнати й усталений термін *громадянське суспільство* (калька з англ. *civil society*), його власне український відповідник — *грумада*. Натомість вислів *набагато більше* тавтологічним не є, бо слова, що його складають, різного походження (попри позірну близькість).

Інколи обидва вищеназвані типи тавтології трапляються одночасно: неухажний автор в одному реченні двічі вживає те саме слово, а поряд — іще й спільнокореневе слово:

Якщо суспільство перебуває у стані трансформації, суттєвої перебудови, то його несталий стан у певному розумінні неминучий (Кіндратець 59).

Найчастіше при вивченні повісті «Земля» розглядається лише перша її частина, а друга, не закінчена, лишається лише в примітках (Жижченко 72).

Не можна недооцінювати роль метрологічного забезпечення під час підготовки до проведення військової операції, бо система метрологічного забезпечення забезпечує надання достовірної інформації про технічний стан ОВТ... (Козел, Савченко 173)

Ми виходимо з провідної ідеї, що особистісні якості особистості найбільш яскраво виявляються у творчості, яка забезпечує особистості її сутнісну і цілісну самореалізацію (Сисоєва 14).

Можна навести зовсім дивоглядні приклади, коли в одному, не надто довгому, реченні повторюються відразу три слова або корені:

На їх думку, для того, щоб об'єктивно вивчати громадську думку у суспільстві, що перебуває у стані трансформації на кшталт сучасного українського суспільства, необхідно звернути увагу насамперед на визначення громадської думки (Черкезюк 40).

Або ж одразу чотири слова (по два рази) й один корінь (чотири рази):

Для забезпечення оптимальних умов для організації об'єктивного оцінювання навчальної роботи учнів варто пам'ятати, що аналіз і оцінювання знань, умінь та навичок учнів — шлях забезпечення зворотного зв'язку в процесі навчання (Повар 142).

Нав'язливі повторювання тих самих слів або коренів провокує звичка писати довжелезними реченнями, властива прихильникам наукового жаргону. Крім того, що такі речення-монстри суперечать законам людського сприйняття й нормам мовної естетики, вони унаочнюють комунікативну незграбність тавтологій. Від багатократних словоповторів виклад стає громіздким, плутаним, а зміст — малозрозумілим:

Основна мета **формування професійної свідомості бібліотекарів** — досягти відповідності підготовки фахівців, здатних до виконання завдань організації, підтримки **суспільної взаємодії на різних рівнях функціонування системи соціальних комунікацій, суспільної діяльності в розмаїтті форм і засобів, інформатизації та медіатизації, сфери культури й сфери соціального управління, тенденціям і змінам у цих сферах** (Дурєєва 180).

Для ефективного виконання функцій **ощадливого використання потенціалу** має бути **забезпечена системність** управління такими процесами, що передбачає координацію дій **усіх** структурних підрозділів підприємства, контроль **використання** окремих складових **потенціалу на усіх** стадіях життєвого циклу продукції, комплексність **системи матеріально-технічного забезпечення**, а також організаційно-економічних, соціально-психологічних та екологічних заходів, спрямованих на **ресурсоощадливість** (Березін 28).

Стильова недоречність багатослів'я стає ще очевиднішою на тлі ширшого, ніж одне речення, контексту. Якщо ті самі слова чи корені раз у раз повторюються в кількох реченнях поспіль, виникають такі «інформаційні шуми», що остаточно спантеличують читача й роблять текст абсолютно незрозумілим:

Згідно із системним підходом систему забезпечення екологічної безпеки можна розглядати як підсистему більш загальної системи — системи забезпечення національної безпеки, що пов'язана з іншими підсистемами, які знаходяться з підсистемою забезпечення екологічної безпеки на тому самому ієрархічному рівні. Такий підхід дає змогу при розробці планів, програм тощо розглядати вимоги щодо підсистеми забезпечення екологічної безпеки як такі, що формуються системою забезпечення національної безпеки, системою більш високого рівня, яка ставить задачі всім складовим національної безпеки. В свою чергу вони визначають множинну першочергових функцій, які має здійснювати система забезпечення національної безпеки (Качинський, Єгоров 73).

У цьому невеликому уривку слова *більш, підхід, рівень, розглядати, такий, що*, як повторено по 2 рази, *екологічний і який* — по 3, *національний* — 4, *система і підсистема* — разом 10, *безпека і забезпечення* — разом 11. Отже, понад половину слововживань складають повтори (45 повторів на 86 слів).

4.3. Повтори того самого чи спільнокореневого слова все-таки впадають в око, а тому авторові, який має звичку критично перечитувати написане, неважко вчасно їх помітити й усунути. Справа ускладнюється, якщо повторюється не те саме слово, а той самий зміст. Наприклад, граматично залежне слово (найчастіше в ролі означення) дублює якусь сему головного слова, при цьому ознака нічого не додає до змісту поняття, не виділяє новий клас об'єктів. Або у складному прикметнику вжито два означення, які, по суті, є синонімами. Такі випадки слушно називають прихованими тавтологіями або плеоназмами. Виникають вони, коли слова вживають механічно, не вдумуючись, що саме вони означають і як їх правильно сполучати.

Серед «класичних» плеоназмів — *вільна вакансія, інформаційне повідомлення, морально-етичний, народно-демократичний, опустити вниз, підняти вгору, повний анилаг, прейскурант цін*. Мовна практика остан-

ніх десятиліть додала до цього переліку новотвори: *він-персона*, *кредит довіри* (фр. *crédit* «довіра»), *мережа інтернет*, *святковий гала-концерт* (фр. *gala* «свято»), *сервісне обслуговування*.

У наукових текстах приховані тавтології пов'язані головню з термінологічною лексикою. Семантика дублюється в сполученнях як питомих (1), так і запозичених (2) слів:

1. *взаємна співпраця* (Гринів 32), *головна суть* (Злупко 322), *змістово-смысловий план* (Коломієць Л. В. 210), *порівняльно-зіставний метод* (Удод 17), *продовжувати далі* (Політична історія... 2, 403), *складові частини* (Оборський 164), *становлення та розвиток* (Плахотнюк 3), *числові розрахунки* (Економічна... 1, 625).

2. *автентичний факт* (Демченко 185), *вульгарний популізм* (Політична історія... 4, 96), *інтелектуальна рефлексія* (Лімборський 132), *міжсуб'єктна комунікація* (Зарецький 135), *структурна організація* (Політична система... 174).

Проте найчастіше — при поєднанні питомого й запозиченого термінів. Годі собі уявити, скільки можна понавигадувати плеоназмів, жонглюючи різними синонімами й іншими словами, близькими за змістом:

абстрактне узагальнення (Економічна... 1, 424), *аксіологічна оцінка* (Якимишин 171), *гіпотетичне передбачення* (Галаш 67), *дебіторська заборгованість* (Панасюк 307), *зумовлюючий вплив* (Марич 21), *ілюстративний приклад* (Лук'янець 16), *іманентна сутність* (Мазур 243), *інтегральна цілісність* (Заблоцький 244), *інтегрована сукупність* (Шляхтун 236), *інтерактивна взаємодія* (Берегова 62), *компонентний склад* (Коломієць Л. В. 172), *контрастивне зіставлення* (Содомора 7), *кореляційна залежність* (Барановський 102), *майбутня перспектива* (Гдиченський 120), *об'єктивна предметність* (Горак 29), *потенційні можливості* (Кіндюк 64), *практичний досвід* (Оборський 84), *практично-прикладний* (Коваль 113), *реакція взаємодії* (Кардасевич 92), *репрезентативно представлений* (Новицький 191), *ручна мануфактура* (Химка 47, 175), *сутнісна природа* (Світоглядно-методологічні... 217), *токсичне отруєння* (Олійник 50), *функціональне призначення* (Шалімов 37).

Появу цих плеоназмів можна було б пояснити тим, що вони покликані виділити й увиразнити ознаку, яка здається авторові істотною й на якій він хоче спеціально наголосити. Означення, зайве з погляду логіки, виявляється незайвим з комунікативного погляду: воно затримує й зосереджує увагу читача на важливій стороні описуваного предмета чи поняття. Напевно, у досвідчених авторів деколи так воно і є. Проте наш матеріал показує, що плеоназми виникають переважно тоді, коли мовець або не вдумується в лексичні значення (*ілюстративний приклад*, *соціальне суспільство*), або вживає слова автоматично, як штампи (*потенційні можливості*, *функціональне призначення*), або прагне похизуватися «вченим» терміном (*іманентна сутність*, *інтелектуальна рефлексія*).

Чим пояснити виділення ознаки, скажімо, у сполуках *практичний досвід* і *токсичне отруєння*? Спробою уточнити поняття, конкретизувати явище? Але ж досвід та отруєння за своєю природою не можуть бути

інакшими. У вислові *автентичний факт* означення теж зайве, бо якщо факт не автентичний, він перестає бути фактом⁵ Термін *дебіторська заборгованість*, хоч і закріпився в професійному мовленні, навряд чи вдалий, адже лат. *dēbitor* (фр. *débiteur*, англ. *debitor*) — це і є «боржник». У всюдисущому штампі *становлення й розвиток* обидва слова — абсолютні синоніми, тому одне з них зайве; якщо треба сказати про виникнення й далі існування якогось явища, краще висловитися точніше — *поява (зародження, утворення, сформування) й розвиток*.

У деяких плеонастичних підрядних словосполученнях головний і залежний компоненти можна довільно переставляти місцями — і сенс не зміниться (!). Це ще раз доводить, що один складник зайвий, а самі словосполучення семантично надлишкові:

змістовий зміст (Скокова 130) — *смісловий зміст* (Світоглядно-методологічні... 178), *концептуальна теорія* (Ліпкан 194) — *теоретична концепція* (Ткачук 140), *спадкоємна традиція* (Яременко 21) — *традиційна спадкоємність* (Федорук 84), *специфічна особливість* (Академічне 132) — *особлива специфіка* (Природно-ресурсний... 140), *специфічна своєрідність* (Федь 57) — *своєрідна специфіка* (Природно-ресурсний... 358).

Як бачимо, багатослів'я у вигляді плеоназмів — підступна мовна пастка. У неї неминуче втрапляють автори, котрі нехтують словниками, погано розуміють лексичні значення запозичень, не уявляють чітко зміст і обсяг відповідних понять.

4.4. У наукових текстах часом трапляються повтори тієї самої думки. Якщо, наприклад, автор хоче наголосити на якійсь ключовій тезі, звернути на неї особливу увагу, він формулює її різними словами в різних місцях тексту, щоб вона краще запам'яталася. Певна річ, це розумна комунікативна стратегія, що неабияк підвищує переконливість і дієвість писемного мовлення.

Від таких стилістично виправданих повторів слід відрізнити «тупцювання на місці» — недоречні, нав'язливі повтори, які не додають до сказаного нічого нового. Це явище можна трактувати як розширений плеоназм — повтор того самого змісту не в одному слові, а в кількох словах. Зовсім абсурдний вигляд такі плеоназми мають, коли трапляються в межах одного речення:

...Розглянути історичний генезис становлення правового нігілізму в Україні та визначити основні фактори, що спричинили його виникнення та розвиток (Тригубенко 3).

Інвестування — це економічний процес, результати дії якого проявляються через певний час, тому ефективність інвестування виявляється через значний проміжок часу (Кириченко, Харченко 66).

До цього різновиду багатослів'я належить і тавтологічна дефініція понять, коли предмет або явище визначається через самого себе:

---

⁵ Так само безглуздим є вподобаний журналістами вислів *факти не підтвердилися*. Факт — це подія, що сталася в минулому. Як же він може не підтвердитися? Пор. ще *недостовірні факти, сумнівні факти, спростувати факти* і под.

Під системою забезпечення національної безпеки розуміється сукупність органів, сил і засобів, що забезпечують національну безпеку, а також принципів їх діяльності (Квеліашвілі 194).

Інформаційна безпека — організація гарантованого захисту інформаційних ресурсів банку, відповідна професійна підготовка працівників банку в галузі інформаційних технологій, що забезпечує здатність персоналу банку забезпечити захист інформаційних ресурсів (Побережний 284).

Плеонастичному викладу притаманні постійні уточнення попередньо названого предмета думки. Нічого поганого в цьому не було б, якби тільки не йшлося про загальновідомі речі:

Упродовж усього розвитку людства формується світ людей, що говорять однією мовою, тобто мовна картина світу як сукупність знань про світ, відтворених у лексиці, фразеології, граматиці тощо (Бородіна 37).

Змістом освіти, по суті, виступає культура як сукупність матеріальних та духовних цінностей, накопичених людською спільнотою у процесі цивілізації (Шкваріна 203).

Мораль, як система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та суспільства загалом, диктує нам головні правила співіснування членів суспільства (Бойко О. 201).

Мова як знакова система для формування й передачі думок, забезпечення спілкування людей, збереження й успадкування культурно-історичного досвіду народу є найбільш ефективним інструментом, за допомогою якого регулюються людські взаємовідносини (Артикуца 192).

З логічного й комунікативного поглядів такі уточнення здебільшого зайві, адже вони розріджують інформативну насиченість викладу, позбавляють оповідь динаміки та стрункості. Та й читач може запідозрити, що автор не довіряє його розумовим здібностям, якщо так ретельно роз'яснює прописні істини.

Розглянувши основні типи багатослів'я, спробуємо з'ясувати причини його появи.

Найперша причина — невміння відбирати матеріал і узагальнювати. Саме звідси виникають надмірна докладність, затягнуті описи та роз'яснення, багатократні повтори вже сказаного. Оповідь переобтяжується настирливими нагадуваннями тих подробиць, які цілком зрозумілі з контексту й спеціальних згадок не потребують. Невміння зосередитися на головному призводить до появи в тексті принагідних міркувань і несподіваних відхилень, які, своєю чергою, теж обростають неістотними подробицями й зайвими роз'ясненнями. Через що читач заплутується в купі другорядних деталей і вже не може розгледіти за ними суті справи (за деревами лісу не видно).

Зайві слова — це великою мірою й зайві поняття. Багатослів'я виникає також через нехтування методологічного правила «бритви Оккама»: не плоди сутності (а, отже, й терміни) без потреби. Леонардо да Вінчі закликав: «...Не барись у тенетах багатьох членувань, а шукай спосіб найкоротший. І не вчиняй як ті, хто, не вміючи назвати річ її власним іменем, ідуть шляхом викрутасів через численні туманні

довготи» [13: 24]. Достоїнство наукової праці й одночасно вимога до неї — дати таке пояснення досліджуваному явищу, щоб воно включало якомога меншу, або, точніше кажучи, мінімально доцільну кількість понять.

В усній розмові зайві слова інколи допомагають відтягти час, щоб обдумати наступну фразу. Автор же писемного тексту цього не потребує: час у нього є, а слова-паразити завжди можна вичистити при саморедагуванні. Інша річ, що дехто поспішає викласти на папір іще не сформовану, не «доношену» думку. А така думка рідко буває лаконічною. Це, власне, ще не думка, а лише здогад, передбачення думки, «переддумка». Автор перебирає в голові кілька варіантів її словесного оформлення, і коли вони змішуються, взаємно накладаються, виникають повтори й тавтології:

Для уникнення зниження ціни на продукцію лишки продавалися на світових ринках, тим самим запобігали зниженню цін (Кравчук, Ярошевич 149).

Щоб досягти стислості й змістовності, текст треба добре обміркувати, навіть кілька разів переписати, викреслюючи зайвину та повтори. Це вимагає більше часу, ніж просто поспіхом фіксувати на папері все, що спадає на думку. На поквапне писання як іще одну причину багатослів'я вказували не раз: «Я зробив цей лист довгим тільки тому, що мені забракло часу написати його коротше» (Б. Паскаль) [31: 865], «Біда тих, хто пише швидко, полягає в тому, що вони не можуть писати стисло» (В. Скотт) [1: 224–225] ⁶, «Я можу писати краще за будь-кого, хто пише швидше, ніж я, і швидше за будь-кого, хто пише краще, ніж я» (А. Дж. Ліблінг) [цит. за 28: 61].

Словесні довготи бувають наслідком обмеженого або немобільного, «драглистого» запасу активної лексики, поганого знання синоніміки. Авторіві мовби не вдається видобути з глибин пам'яті одне точне слово, й він змушений передавати потрібний зміст описово. Як влучно помітив Й. Містрік, брак точних мовно-виражальних засобів на письмі компенсують багатослів'ям так само, як у розмові — надмірною жестикуляцією та мімікою [29: 56].

Діагностувати малий лексичний запас або труднощі з його використанням допомагають деякі звороти. Наприклад, штамп *ужити заходів*. Зазвичай ми можемо безперешкодно усунути його як малоінформативну, семантично надлишкову одиницю:

Аудитор повинен вжити заходів для збереження в пам'яті комп'ютера даних, які йому знадобляться в майбутньому (Василіук 122) → *Аудитор повинен зберегти в пам'яті комп'ютера дані, які...*

Дана галузь повинна була вжити заходів для того, щоб мати змогу працювати самостійно і поставити перед собою головні цілі досягнення рентабельності і кон-

⁶ Вислів подаємо з російського перекладу, бо він, на нашу думку, звучить краще, ніж першотвір: «But the misfortune of writing fast is that one cannot at the same time write concisely» [34: 59].

курентоспроможності (Іваницька 82) → Ця галузь мала працювати самостійно, намагаючись стати рентабельною та конкурентоспроможною.

Але досить часто цей штамп і його лексичне оточення сигналізують про те, що автор не зміг підшукати точнішого, відповіднішого дієслова:

*Кожен зі свідків має бути допитаний окремо, при цьому слідчий повинен **ужити заходів для того, щоб** свідки, викликані в одній справі, **не могли спілкуватися** між собою (Соколова 84) → ... слідчий повинен унеможливити спілкування свідків, викликаних в одній справі.*

*У ринковій економіці спеціаліст повинен не тільки виробити конкурентно-спроможну продукцію, але й **ужити заходів для того, щоб** ця продукція **потрапила** на ринок (Шевченко 212) → ...але й уміти просувати цю продукцію на ринок*

*З огляду на те, що в Україні аудиторі досить часто виявляють випадки фінансових зловживань, слід **вжити заходів для того, щоб** в аудиторській спільноті **утвердилася практика** належного відображення таких випадків в аудиторських звітах (Макеєва 51) → ...слід заохотити аудиторську спільноту належно відображати такі випадки в аудиторських звітах.*

*Імператор наказав **вжити заходів для того, щоб** сектанти **виконували** всі державні обов'язки й зблизилися з православною церквою (Івлєва 166) → Імператор наказав спонукати сектантів виконувати всі державні обов'язки й зблизитися з православною церквою.*

Як наслідок мовної недосвідченості марнослів'я трапляється також у початківців, які ще не встигли «розписати перо». У повісті «Художник» Т. Г. Шевченко відзначав: «У перших спробах рідко трапляється... лаконізм; початкові спроби завжди багатоскладні. Молода уява не скупчується, не зосереджується в одному багатозначному слові, в одній ноті, в одній рисі; їй треба простору; вона ширяє й, ширяючи, часто заплутується, падає й розбивається об незломний лаконізм» [25: 31]. Сказане стосується не тільки митців чи науковців, а й представників інших професій, пов'язаних із публічним мовленням: «У молодого священика проповідь завжди довга» (японське прислів'я) [26: 165], «...Молоді захисники виголошують з найпростіших справ дуже довгі промови; говорять про все, що тільки є у справі, і про те, чого у справі немає» [22: 30].

Нарешті, словесні надлишки іноді породжує самохвальство, коли прагнуть вразити широкою ерудицією, системністю знань, блискучим красномовством (ось, мовляв, скільки слів я знаю!). Утім, це стосується більше усних розмов. У писемному ж мовленні частіше намагаються просто заповнити папір, щоб виконати план з аркушату чи кількості написаних статей. Тобто на розмір наукового твору впливають не ступінь новизни чи розробленості теми, не розрахунки композиції чи лаконізму, а вимоги до його обсягу. І ось автор береться штучно розтягувати твір: перевантажує його зайвим матеріалом, насичує цифрами, які мало що пояснюють, нудно переповідає вже відоме, — й оригінальна, здавалося б, наукова праця перетворюється на відомчий звіт, розлогий реферат чи якусь інструкцію. А читачеві зовсім не треба вникати в усі подробиці й аспекти проблеми. Йому головне дізнатися нове, довідатися

про суть, результати й значення проведеного досліджу. Важливо розуміти, що розкриття будь-якої теми, хай навіть і глобальної, має свою внутрішню межу. Тож не варто розписувати на триста сторінок те, що легко вкладається у тридцять.

Через багатослів'я обсяг написаного збільшується, а ефект від повідомлення, навпаки, зменшується. Довгоги «розмазують» рельєфне вираження думки, вона стає розпливчастою, магістральна лінія оповіді безслідно губиться. Читачі тонуть у морі зайвих слів. Звісно, це стосується не лише писемного, а й усного мовлення: «Що більш балакучіша людина, — зазначав М.О. Рубакін, — то менше сліду лишає її базікання в чужих головах. ...Варто тільки спитати себе, будучи слухачем, а що від цих промов в голові лишилося? І ось уся будова, зведена у вигляді плетива безконечних слів, розсипається на пил» [20: 134]. Не випадково Г. Сельє, відомий як автор учення про стрес, затаврував багатослів'я (verbosity) як «головний смертний гріх доповідача» [32: 370].

Зайві слова викликають в уяві поняття, що не стосуються суті справи, але змушують виконувати зайву розумову роботу. Читач швидко втомлюється, його увага слабшає. Оскільки результат цієї роботи, зазвичай, наближається до нуля, під кінець з'являється досада за згаяний час. Наприклад, фізіолога І.П. Павлова «дуже дратували багатослівні, не конкретні виступи деяких лікарів, здогади, не підкріплені спостереженнями й фактами; тоді він сердився, обривав доповідача, бував інколи нечемним» [12: 329]. А ось спогад про Кристіана Кунта — губернатора братів Гумбольдтів. Він був настільки велемовним (weitschweifig), що Вільгельм пізніше згадував: «Слухаючи його історію, хотілося стати Адамом, при якому історія була зовсім короткою» [цит. за 33: 21].

Закон економії мовленнєвих зусиль, стислість як норма наукового мовлення, елементарна повага до читача вимагають писати лаконічно, без словесних надлишків. Для цього не треба боятися узагальнювати, виділяти головне серед маси другорядного, знаходити й чітко формулювати основні тези. Згадуючи в тексті якийсь предмет або явище, не варто щоразу переповідати все, що ми про нього знаємо, перелічувати всі його властивості та зв'язки. «...Щоб порохувати яблука, — писав Г.Д. Каплан, — зовсім не конче знати, в якому саду їх вирощено, якого вони розміру, кольору, чи смачні вони, які їхні інші якості. У цьому випадку головне — лічба. Цьому завданню й треба підпорядковувати всю увагу. Якщо ж головним завданням є сортування яблук на стиглі й нестиглі, великі й малі тощо, то на цьому й слід зосереджувати увагу» [8: 161]. Так і автор має підпорядковувати виклад головному завданню, сміливо звільняючись від словесного баласту, всього, що створює інформаційні шуми й перешкоджає зрозуміти головну ідею.

Уникнути багатослів'я допомагає вміння знайти одне точне слово, коротший зворот, звичка послуговуватися розмаїттям синонімів. Відомий американський белетрист С. Кінг, написавши черговий твір, обов'язково стискає його ще на 10 % [10: 245]. Зміст при цьому нітрохи

не втрачає, а тільки виграє, стає більш «мускулистим». Загалом, у добре опрацьованому тексті важко знайти хоч одне «бездіяльне» слово, котре можна було б викинути без істотних змістових утрат.

Наведені в цій статті приклади взято не із сирих рукописів, що надходять до видавництв та редакцій, а з уже опублікованих праць. Якщо багатослів'я не усунув автор, його мав би усунути літредактор. Цього зроблено не було. Напрошується висновок: або останній несумлінно ставиться до своїх обов'язків, або літературним редагуванням узагалі нехтують, публікуючи твори в первозданному вигляді. Той, хто хоч колись зазірав у робітню літредактора, знає скільки потрібно уваги й досвіду, щоб виявити розтягнутості й запропонувати коротші варіанти. Тож чи не доцільно навчати боротися зі словесною лузгою самих авторів? Відповідні вправи варто практикувати на заняттях зі стилістики (або професійного мовлення) в закладах середньої та вищої освіти.

Ще раз підкреслимо: багатослів'я — не завжди вада. У художніх і публіцистичних творах воно здатне слугувати джерелом образності й емоційного впливу. У наукових — часом допомагає уточнити поняття, виділити важливий аспект, роз'яснити суть. Однак лексичні надлишки, розглянуті в цій статті, звісно ж, не є комунікативно доцільними. Це саме те багатослів'я, яке «ніколи не є ознакою ні витонченого стилю, ні дисципліни думки» [7: 54]. Складником мовної майстерності лишається вміння послуговуватися багатослів'ям як стильовим засобом і уникати його як стильової помилки.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Академічне релігієзнавство: Підручник / За ред. А. Колодного. — К., 2000. — 862 с.
- Алексеева Л.О. Робота над художньо-виражальними можливостями слова на уроках української мови та літератури // Українська мова і література в школі. — 2010. — № 1. — С. 14–17.
- Артикуца Н.В. Мова і правова культура // Мова і культура: Тези і матеріали XIII Міжнар. наук. конф. — К., 2004. — Т. 8. — Вип. 6. — С. 192–215.
- Базілінська О.Я. Управління фінансами підприємств: фінансова реструктуризація та конкурентоздатність підприємств // Культура народів Причорномор'я. — 2006. — № 86. — С. 19–20.
- Банківська справа. Центральний банк і грошово-кредитна політика. Банківські операції / В.О. Сичов, В.Т. Александров, В.В. Остапенко та ін. — К., 2004. — 528 с.
- Барановський В.А. Екологічна географія і екологічна картографія. — К., 2001. — 250 с.
- Берегова О.М. Культура та комунікація. — К., 2009. — 175 с.
- Березін О.В. Економіка підприємства / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. — К., 2009. — 390 с.
- Бойко А.О. Характерні функції завдатку як способу забезпечення виконання зобов'язання // Часопис Київського університету права. — 2010. — № 3. — С. 155–159.
- Бойко О. Роль засобів масової комунікації у формуванні стереотипних моделей поведінки підлітків // Українська журналістика в контексті доби / Матеріали Всеукр. наук.-пр. конф. (23–24 вересня, м. Львів). — Львів, 2004. — С. 200–203.
- Бородіна Н. Концепт «душа» як фрагмент мовної картини світу українського етносу // Наукові записки. — Вип. 75. — Серія: Філол. науки (мовознавство). — Кіровоград, 2008. — С. 36–39.
- Бриндак М.С. Проблеми комп'ютерної залежності у студентської молоді // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В.І. Даля: Матеріали

XVI наук.-практ. конф. «Університет і регіон: проблеми сучасної освіти» (27–28 жовтня 2010 р.). — Луганськ, 2010. — С. 55–57.

Василюк М. М. Комп'ютерний аудит дебіторської заборгованості як напрям удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Наук. збірник. — Івано-Франківськ, 2008. — Вип. IV. — Т. 1. — С. 120–125.

Волинець С. Формування етнокультурної ідентичності в умовах інтеграції українського суспільства // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». — 2010. — Вип. 5. — С. 170–180.

Гаврилов В.М. Набори до закладів системи трудових резервів як фактор деформації статеві-вікової структури населення колгоспних сіл // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. — Сер.: Историч. науки. — 2012. — Т. 25, № 2. — С. 72–85.

Галаш І. Темпоральна структура тексту як диференційна ознака стилю // Мандрівець. — 2006. — № 2. — С. 65–68.

Гдиченський Б. Державний устрій України. — Чернівці: Рута, 2007. — 167 с.

Головачук Т.І. Реалізація інтерактивного підходу при читанні лекцій // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. — Чернівці, 2009. — Вип. 2: Економ. науки. — С. 386–392.

Гончарова Н.П. Інноваційна економіка: проблеми і пріоритети // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 6. — С. 11–19.

Горак Г.І., Березко І. В., Ніколаєнко Я.М. Стратегія життя: Філософський, етичний та психологічний вимір. — К., 2001. — 169 с.

Гринів О. І. Українська націологія: Від другої світової війни до відродження держави. — Л., 2004 — 590 с.

Грінченко О.А., Гушинець Г.П., Янчук П.І. Вплив таурину і гліцину на шлункову секрецію за умов використання тироксину // Фізика живого. — 2008. — Т. 16. — № 2. — С. 142–148.

Давидова Т. О. Визначення особистісних особливостей як підґрунтя створення системи ресоціалізації неповнолітніх правопорушників // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Педагогічні науки. — 2012. — № 7. — С. 130–134.

Данилюк А.А., Яценко А.Ю. Моніторинг динамічних процесів: прогнозування процесів функціонування приймальної комісії ВНЗ // Вісник Черкаського державного технологічного університету. — 2007. — № 3–4. — С. 224–226.

Демченко І.А. Особливості поезиї Ольги Кобилянської. — К., 2001. — 206 с.

Драбик Н.М. Система фінансового забезпечення місцевих бюджетів // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2011. — Вип. 168, ч. 2. — С. 244–252.

Дурсєва Т.А. Формування професійної свідомості бібліотечного фахівця як умова ефективної адаптації комунікаційних технологій до бібліотечної діяльності // Вісник Харківської державної академії культури. — 2010. — Вип. 31. — С. 171–181.

Економічна енциклопедія: У 3 т. / Гол. ред. ради Б. Д. Гаврилишин. — К., 2000–2002.

Жерносек І.П. Науково-методична робота в загальноосвітній школі. — К., 1998. — 160 с.

Жижченко Л.Б. Повість О. Кобилянської «Земля»: Під кутом зору християнської етики // Літературознавчі обрії. — Вип. 1. — К., 2000. — С. 72–75.

Заблоцька Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі мовної підготовки учнів початкових шкіл Великої Британії // Нова педагогічна думка. — 2011. — № 3. — С. 69–71.

Заблоцький В. П. Лібералізм: Ідея, ідеал, ідеологія. — Донецьк: Янтра, 2001. — 366 с.

Зарецький О. Офіційний та альтернативний дискурси. 1950–80-ті роки в УРСР. — К., 2003. — 260 с.

Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Наук.-досл. фін. ін-т при М-ві фінансів України. — К., 2004. — 16 с.

Злупко С. М. Перехідна економіка: Сучасна Україна. — К., 2006. — 324 с.

Іваницька О. В. Управління фінансовою стійкістю як складовою економічної політики санації (за матеріалами підприємств вугільної промисловості): Дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». — К., 2008. — 181 арк.

- Івлева Я. А. Джерела з історії духоборської, молоканської та скопечської сект // Київська старовина. — 2010. — № 1. — С. 160–172.
- Кардасевич О. О. Водні режими теплових і атомних електростанцій. — О., 2005. — 137 с.
- Качинський А. Б., Єгоров Ю. В. Екологічна безпека України: Системні принципи та методи її формалізації // Національна безпека: Український вимір. — 2009. — № 4. — С. 71–79.
- Квеляшвілі І. М. Роль державної митної служби України у забезпеченні національної безпеки // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. — О., 2009. — Вип. 4. — С. 190–197.
- Киричиця В. В. Дидактичні умови ефективного навчання студентів умінню користування словником // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Зб. наук. праць. — 2009. — Вип. 39. — С. 142–146.
- Кириченко О. А., Харченко О. І. Антикризова інвестиційна політика України // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 1. — С. 64–74.
- Кириченко Р. В. Вплив смислової структури тексту на його розуміння студентами: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. — К., 2004. — 21 с.
- Кіндратець О. Політичні зміни і політична стабільність // Політичний менеджмент. — 2005. — № 2. — С. 55–67.
- Кіндюк Б. В., Бизова М. Б. Організація управління в екологічній діяльності. — О., 2006. — 232 с.
- Коваль М. В. Людина, її права, свободи та законні інтереси — першооснова національної безпеки України, а їх охорона та захист — головний обов'язок держави // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. — 2012. — № 1, част. 1. — С. 113–120.
- Козел В. В., Савченко М. П. Особливості алгоритму дій начальника служби метрології та стандартизації військової частини при проведенні операції // Збірник наукових праць Харківського університету повітряних сил. — 2012. — № 1. — С. 172–174.
- Коломієць Л. В. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу. — К., 2004. — 521 с.
- Коломієць С. М. Особливості розвитку свинарства та вівчарства в Україні // Праці Таврійського державного агротехнологічного університету. — Мелітополь, 2009. — Вип. 9, т. 4. — С. 118–125.
- Корінев В. Л., Кірик В. В. Вплив цінових змін на поведінку споживачів при стратегічному ціноутворенні на генеричні товари // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2010. — № 1. — С. 11–20.
- Кравченко Є. С. Аналіз виробництва продукції птахівництва // Матеріали 24-ої наук.-теоретич. студентської конф. (14–16 бер. 2012 р., м. Миколаїв). — Миколаїв, 2012. — С. 250–252.
- Кравчук С. В., Ярошевич О. Я. Проблеми бюджетного фінансування аграрного сектору України // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. — Вип. 78. — Ч. 2: Економіка. — Умань, 2012. — С. 147–155.
- Криклій О. А., Ребрик Ю. С. Система комплексного управління ліквідністю банку // Фінансово-кредитна діяльність. Проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. — Харків, 2010. — Вип. 1, ч. 2. — С. 9–17.
- Кришеник Н. І. Сучасні тенденції розвитку сільських територій України // Екологічний менеджмент у загальній системі управління: Зб. тез доповідей XI щорічної всеукр. наук. конф. (Суми, 20–21 квітня 2011 р.). — Суми, 2011. — Ч. 1. — С. 158–162.
- Криштопа О. Жах на вулиці В'язнів // Кур'єр Кривбасу. — 2003. — № 12. — С. 12–82.
- Левун Н. В., Степаненко О. К. Словотвірний потенціал кореня *голов-* в українській і російській мовах // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Соц. коммуникации». — Симферополь, 2012. — Т. 25. — № 1, ч. № 2. — С. 217–221.
- Лімборський І. В. Європейське та українське просвітництво: Незавершений проект? — Черкаси, 2006. — 363 с.
- Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. — К., 2003. — 599 с.
- Лук'янець В. С., Кравченко О. М., Озадовська Л. В. Сучасний науковий дискурс: Оновлення методологічної культури. — К., 2000. — 304 с.

- Мазур Л.О. Дух і плоть: Філософія життя та проблема людської тілесності. — Л., 2003. — 380 с.
- Макєєва О. Роль аудиту у запобіганні фінансовим шахрайствам // Економіст. — 2010. — № 8. — С. 51.
- Малес Л. Зміни та тяглість приватності у сучасному українському суспільстві // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. пр. — К., 2009. — Вип. 1. — С. 87–96.
- Марич Є.В., Марчук Р.П. Боротьба з корупцією. — К., 2011. — 63 с.
- Москалюк В.Д. Досвід лікування хворих на грип В // Інфекційні хвороби. — 2007. — № 1. — С. 18–21.
- Мунтіян В. І. Проблеми національної безпеки в процесах державотворення: Зб. праць у 3 т. — Т. 2. — К., 2004. — 756 с.
- Новицький В.Є. Міжнародна економічна діяльність України. — К., 2003. — 948 с.
- Оборський Г.О., Паленний Ю.Г., Голофєєва М.О. Основи сертифікації та акредитації. — О., 2011. — 227 с.
- Олійник О.О. Статистичне дослідження ризиків у соціально-трудовах відносинах // Статистика України. — 2010. — № 2. — С. 47–53.
- Панасюк Б.Я. Економічна політика в Україні наприкінці ХХ століття. — К., 2002. — 743 с.
- Плахотнюк Н. Г., Мельниченко В. І. Інститут президентства в Україні: Становлення та розвиток. — К., 2004. — 223 с.
- Побережний С. М. Основні структурні елементи системи банківської безпеки // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. — Т. 6. — Суми, 2002. — С. 284–288.
- Повар О.В. Організація оцінювання знань учнів при вивченні фізики // Збірник матеріалів наукових досліджень студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка: Фіз.-матем. науки. — Вип. 8. — Кам'янець-Подільський, 2011. — С. 141–144.
- Подольа Н. Г. «Графська чвара» і позиція Ганзи // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». — Т. 14: Історія. — С. 18–23.
- Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. — К., 2002–2003.
- Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні / М.Ф. Рудич, Р. В. Балабан, Ю.С. Ганжуров та ін. — К., 2008. — 438 с.
- Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, Я.В. Коваль та ін. — К., 1999. — 715 с.
- Рингач Н.О. Мінімізація демографічних загроз як необхідний компонент політики забезпечення національної безпеки України // Ефективність державного управління: Зб. наук. праць. — 2008. — Вип. 14–15. — С. 140–145.
- Рульєв В.А. Проблеми формування внутрішнього ринку плодогідної продукції // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економ. науки). — Мелітополь, 2009. — № 7. — С. 62–67.
- Сава А.П. Проблеми створення і розвитку інтегрованих формувань в агропромисловому комплексі // Інноваційна економіка. — 2007. — № 7. — С. 21–25.
- Савчук С.А. Соціологічне дослідження фізичної культури студентів вищого технічного закладу освіти // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць. — Х., 2001. — № 6. — С. 25–28.
- Світоглядно-методологічні інновації в західноєвропейській філософії. — К., 2001. — 296 с.
- Сисосєва С.О. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації // Наукові праці / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.» Миколаїв. філія. — Миколаїв, 2000. — Т. 7: Педагогіка. — С. 13–19.
- Скокова Л.Г. Біографічні дослідження в соціології: традиція і сучасний досвід. — К.: ІС НАНУ, 2004. — 201 с.
- Содомора П.А. Терміносистема Св. Томи з Аквіну. — Л., 2010. — 286 с.
- Соколова Я.А. Особливості тактики проведення допиту під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. наук. праць. — Х.: Право, 2011. — Вип. 11. — С. 82–89.
- Солдатов С.В. Професіографічний аналіз професійної діяльності машиністів приміських електропоїздів // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухолинського. — Т. 2. — Вип. 8. — 2012. — С. 222–228.

- Соценко О.В. Проективна педагогіка — засіб модернізації навчально-виховного процесу сучасної школи // Професіоналізм педагога: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (21–23 верес. 2004 р., Ялта): У 2 ч. — Ч. 1. — Ялта, 2004. — С. 49–56.
- Ткачук М.П. Наративні моделі українського письменства. — Тернопіль, 2007. — 463 с.
- Тригубенко Г. В. Роль міліції в подоланні правового нігілізму в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2005. — 19 с.
- Удод О.А. Історія в дзеркалі аксіології. — К., 2000. — 291 с.
- Україна в універсумі: Актуальні проблеми сучасної України. — Л., 2006. — 614 с.
- Федорук О.К. Перетин знаку: У 3 кн. — Кн. 3. — К., 2008. — 416 с.
- Федь І.А. Іконічна інтенція героїчного. — Слов'янськ, 2004. — 203 с.
- Харчишина О.В. Формування організаційної культури як інструмент управління персоналом підприємства // Інноваційна економіка. — 2010. — № 5. — С. 147–150.
- Химка Дж.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890). — К., 2002. — 326 с.
- Чеботарьова А. М. Образ міста у творчості Осипа Мандельштама // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Філол. науки. — 2011. — № 24. — Ч. I. — С. 229–238.
- Черкезюк О.В. Громадська думка як засіб керування в умовах суспільних трансформацій // Політологічні, соціологічні та психологічні виміри перехідного суспільства: Зб. матеріалів 3-ої міжнар. наук. конф. (22–24 черв. 2006 р.) — Суми, 2006. — Т. I. — С. 40–42.
- Шалімов М.О. Ландшафтна екологія. — О., 2012. — 371 с.
- Шаціло Н.І. Методичні підходи до оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва в контексті забезпечення його сталого розвитку // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2010 — Вип. 154, ч. 1. — С. 349–356.
- Шевченко Н.Ю. Робота з текстом за спеціальністю при навчанні монологічного мовлення // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. — Вип. 62: Педагогічні науки. — 2009. — С. 212–216.
- Шкваріна Т.М. Підготовка вчителів до навчання іноземної мови дітей дошкільного віку як предмет педагогічних досліджень // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини. — Умань, 2009. — Ч. 1. — С. 199–206.
- Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки). — К., 2002. — 573 с.
- Якимишин Л.Я. Оцінювання впливу управління ризиком у логістичних процесах на додану вартість товарів повсякденного попиту // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». — 2010. — Вип. 690: Логістика. — С. 171–176.
- Якимчук А.П. Неоромантичні тенденції в українському перекладі // Гуманітарний вісник Черкаського національного технологічного університету. Серія: Іноз. філологія. — № 13. — Черкаси, 2009. — С. 263–268.
- Яременко В.І. Зовнішня політика України. — Хмельницький, 2005. — 105 с.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Античные теории языка и стиля. — М.; Л.: ОГИЗ, Соцэкгиз, 1936. — 344 с.
2. Аристотель. Риторика // Античные риторики / Под ред. А. А. Тахо-Годи. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. — С. 15–162.
3. Афоризмы по иностранным источникам. — М.: Прогресс, 1972. — 480 с.
4. Барينو́ва А.В. Расщеплённое сказуемое // Культура русской речи: Энциклопед. словарь-справочник. — М.: Флинта; Наука, 2003. — С. 546.
5. Грецькі прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1985. — 174 с.
6. Грузинські прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1975. — 143 с.
7. Зорівчак Р.П. Боліти болем слова нашого... — Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. — 296 с.
8. Каплан Г.Д. Редактирование отраслевой литературы. — М.: Искусство, 1961. — 208 с.
9. Квинтилиан. Двенадцать книг риторических наставлений / Пер. с лат. А. С. Никольский: В 2 ч. — Ч. 2. — СПб.: 1834. — 520 с.
10. Кинг С. Как писать книги: Мемуары о ремесле. Пер. с англ. — М.: АСТ, 2002. — 316 с.

11. Коваль А.П. Культура української мови. — К.: Наук. думка, 1964. — 196 с.
12. Крышова Н.А. Иван Петрович в нервной клинике // Советские учёные: Очерки и воспоминания. — М.: Изд-во АПН, 1983. — С. 327–330.
13. Леонардо да Винчи. Избранные естественнонаучные произведения. — М.: Изд-во АН СССР, 1955. — 1030 с.
14. Михайлова Э.Н., Чанышев А.Н. Ионийская философия. — М.: Изд-во МГУ, 1966. — 183 с.
15. Норвезькі прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1991. — 206 с.
16. Пермяков Г.Л. Пословицы и поговорки народов Востока. — М.: Наука, 1979. — 671 с.
17. Перські прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1984. — 224 с.
18. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя. Риси характеру. — К.: Наук. думка, 1990. — 528 с.
19. Прислів'я та приказки народів Африки. — К.: Дніпро, 1986. — 222 с.
20. Рубакин Н.А. Тайны успешной пропаганды // Речевое воздействие: Проблемы прикладной психолингвистики. — М.: Наука, 1972. — С. 130–135.
21. Рубинштейн С.Л. Избранные философско-психологические труды. — М.: Наука, 1997. — 463 с.
22. Сергеич П. Искусство речи на суде. — М.: Юридич. лит-ра, 1988. — 384 с.
23. Сумароков А. П. Полное собрание всѣх сочинений в стихах и прозѣ: В 10 ч. — Ч. 6. — М., 1782. — 470 с.
24. Учїться висловлюватися / П. І. Білоусенко, Ю. О. Арешенков, Г. М. Віняр та ін. — К.: Рад. шк., 1990. — 126 с.
25. Шевченко Т. Г. Повне видання творів: У 14 т. — Т. 6. — Чикаго, 1959. — 339 с.
26. Японські прислів'я та приказки. — К.: Дніпро, 1989. — 192 с.
27. GeorGIN R. Le code du bon langage. — Paris: Éditions sociales françaises, 1959. — 229 p.
28. Lang Th. A. How to Write, Publish, and Present in the Health Sciences. — Philadelphia: ACP Press, 2010. — 389 p.
29. Mistrík J. Štylistyka slovenského jazyka. — Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľ'stvo, 1970. — 422 s.
30. Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN / Pod red. A. Markowskiego. — Warszawa: Wyd-wo Naukowe PWN, 1999. — 1786 s.
31. Pascal B. Euvres complètes. — Paris: Gallimard, 1962. — 1529 p.
32. Selye H. From Dream to Discovery: On Being a Scientist. — New York: McGraw-Hill, 1964. — 419 p.
33. Terra H. de. Alexander von Humboldt und seine Zeit. — Wiesbaden: Brockhaus, 1959 — 279 S.
34. The Journal of Sir Walter Scott: In 3 vols. — V. 3. — Edinburgh: Oliver and Boyd, 1946.

Стаття надійшла 13.08.2013.

Pylyp Selihey

Kyiv

TYPES OF VERBOSITY IN ACADEMIC TEXTS

On the basis of Ukrainian academic texts the types of verbosity have been systemized and analyzed. The author reveals causes of verbosity and passes judgments upon its communicative inexpediency.

Key words: verbosity, semantic redundancy, tautology, pleonasm, academic style, academic text, stylistic mistake.